



27,651/B

H/✓

J XVIII. c

18

9 B (15)

1950

✓



DE  
MORBIS VIRGINUM  
QUIBUSDAM,  
A MENSIVM VITIIS ORIUNDIS,  
TENTAMEN INAUGURALE.  
QUOD,  
ANNUENTE SUMMO NUMINE,  
Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,  
D. GULIELMI ROBERTSON, S. S. T. P.  
ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NEC NON  
Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,  
Et nobilissimæ FACULTATIS MEDICÆ decreto;  
PRO GRADU DOCTORATUS,  
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS  
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subicit  
HENRICUS HARRIS,  
HIBERNUS.

Soc. Reg. Med. Edin. Soc. Extraord.  
Soc. Chir.-Med. Soc. Hon. et Praef. Ann.;  
Necnon, Societat. Physic. Soc. Hon.

Ad diem 24. Junii, hora locoque solitis.

Oh, Virgins! on a melancholy strain  
Is my sad soul employ'd.——— *West's Iphigenia of Euripides*

EDINBURGI:  
Apud BALFOUR et SMELLIE,  
Academiae Typographos.

---

M,DCC,LXXX.

19867



NOBILISSIMO  
DAVIDI STEUART,  
COMITI DE BUCHAN,  
DOMINO DE AUCHTERHOUSE,  
GLENDOVACHY, ET CARDROSS,  
M. D. ET L. L. D.

SOCIET. REGAL. LOND.

SOCIET. ANTIQUAR.

SOCIET. PHILOSOPH. EDIN. &c.

SODALI,

SCIENTIÆ OMNIGENÆ,

TAM CULTORI,

QUAM MÆCENATI,

GRATI ANIMI,

INDICIUM PARVULUM;



Digitized by the Internet Archive  
in 2016 with funding from  
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b28780954>



NEC NON,

EDUARDO HODSON,

DE RATHFARNHAM,

IN COMITATU DUBLINIENSI,

ARMIGERO;

TUM OB MORUM COMITATEM,

QUUM OB SUMMAM PROBITATEM,

INSIGNI,

IN AMICITIÆ ET OBSERVANTIÆ

TESSERAM,

PRIMITIAS HASCE, QUAESCUNQUE SINT,

SACRAS VOLUIT

HENRICUS HARRIS.

Professor Cleghorn)

as a small Testimony

of the sincere Respect

of Estimation

of his very noble Serv<sup>t</sup>

The Author

Q. Q.

D E

M O R B I S V I R G I N U M,

T E N T A M E N I N A U G U R A L E.

I.

**A**NTEQUAM exitialem depingere catervam morborum sexui obnoxiorum sequiori, hisce potissimum, quae “ nec quid Hymen, quid amor, “ quid sint connubia curant,” atque affectus hosce singulatim quam maxima brevitate potero tractare memet accingam, pauca, ut mihi videtur, minime argumento supervacanea nostro, forsitan praemittere licebit.

Haud ignarus eram, ad operis hujus ingressum, rem quam hic tentare ausus sum tanti fore; neque me latuit, synopsis talem, campum veluti interminatum, tam longo patere circuitu, ut intra tentaminis limites inaugurales haud facile redigi posset, nisi nonnulla si-

lento

lentio praemittere alto accederem, quae abs nostro neque sane abhorrent proposito, neu profecto absol- verer, me iudice, si vilipenderem aut pauci haberem.

Si vero, intra opusculi hujus fines, ea quae maxime virginum affectus spectant, eorumque curationem, se- cundum usum hodiernum, caute atque fideliter tradere tentaverim; si auctorum, tum veterum, quum recen- tiorum, sententias subinde consulerim, adduxerim, atque coacervaverim; ad ea, quae mihi apprime uti- lia, tanquam rationi atque experientiae consentanea credidi, stabilienda; denique, si suppellectilis disposi- tione methodica, argumentationes meas quam potui concinnas atque obvias efficere conatus sim; minime in dubio haeret animus, quin, ab hisce omnibus rite perpensis, ad arbitrium candidi lectoris, haud poenas iudicii severioris luere ipse, juvenis auctor, damna- bor.

Judicavi quinetiam, antequam investigationem phae- nomenum fluxus menstrui aggrederer, operis pretium fore expositionem partium huic inservientium anato- micam statuere, caeteroque sermoni praemittere; quia, ex conspectu tali luculenter posito, omnis in- ductio physiologica eo melius patebit; et exinde quoque

consequencia pathologica (cui etenim praecipue innitur) effluere oportet; quippe, ut recte intelligantur *effectus*, eorum *causae* prius nobis satis innotescere debent.

### *De Uteri Anatomia.*

#### II.

*Uterus muliebris, sive matrix*, in pelvis parte superiore, et hypogastrii inferiore, inter vesicam urinigeram et intestinum rectum oblique sedet; huic etiam ad ejus cervicem arcte adnectitur. In hoc situ, ab osse pubis antrorsum, deorsum ab osse sacro, et utrinque ab ossibus iliis munitus.

#### III.

Cavus est et triqueter, lagenae inversae seu pyri aliquantulum compressi, speciem prae se ferens; tres digitos longus, duos latus, uniusque plerumque digiti crassus. Apud innuptas, vix amygdalae molis capax videtur; puerperis capacior, gravidis autem capacissimus exit, formam quippe pristinam tunc temporis pedetentim disperdit.

## IV.

Auctores in partes rursus diviserunt tres; scilicet, *fundum*, qui pars est latior, summaque; *cervicem*, quae inferior et coarctata; atque *corpus*, quo nomine uteri pars reliqua gaudet. In partem vaginae posteriorem cum cervice hiat *os internum*, vel *os tincae*, ut a quibusdam dicitur; in virginibus minimum, iis quae pepererunt et gravidis vero aliquid majus; his post conceptum os uteri statim angustissime clauditur †, liquore gelatinoso quodam, a ductibus inter rugas internas ortis, effuso ‡, ne spes materna, cum sobole exigua, lapsa periret.

## V.

*Ligamenta* duo utrinque, *lata et rotunda*, ad uteri fulcimina inserviunt.

## VI.

*Ligamenta lata* tantummodo peritoneae ab uteri lateribus productiones sive propagines sunt; quae,  
propter

† Hippocr. Aphor. 51. § 5.

‡ Morgagn. Advers. I, § 31.

propter magnitudinem atque figuram suam, nomen *alarum vespertilionum* adeptae sunt; ad extremitatem eorum superiorem ovariiis alligantur, atque decur-  
sant *tubae Fallopianae*; pelvis parietibus denique ad-  
nexa tuto adminiculo desinunt.

## VII.

*Ligamenta rotunda* parvuli fibrarum muscularium, vasorum, et nervorum plexus sunt, membrana communi implicati; qui, postquam utrinque muscutorum exter-  
norum obliquorum atque transversalium annulos per-  
foraverunt, cordae spermaticae apud viros instar,  
demum in adipe inguinum evanescent, et aliquatenus  
summo femori affixa inseruntur.

## VII.

*Substantia uteri* in non gravidis densa et firma; in  
gravidis autem spongiosa est, et, quanquam dilatata,  
haud exinde tenuior exiens: In fundo pulpofus, in  
cervice autem callosus est, valvulisque crebris a-  
bundat.

*Muscu.*

*Musculosa* est, ex fibris carneis pulchre admodum composita, in plexum retiformem ita internexis, ut in fasciculos abeant multiplices, et horum quisque simul ac semel directionem sibi propriam conservet; ad uterum quoquoversus fortiter contrahendum, cum onus novimentale in lucem propulsare suis enititur viribus natura. Aliquid *vasculosae* atque *cellulosae* structurae obtinet; quinetiam et in hujusce interstitiis nonnullis collocare placuit glandulas confertas, mucosas, quarum ope, copia fat ubera humoris lubrici ad officia sua fungenda fecerneretur.

## IX.

Tunica *membranosa*, a peritoneo orta, prius involvitur uterus; tum accedit *carnosa* seu *musculosa*; denique tunicam dat uteri superficiei internae *epidermis* continuata, reflexaque sursum per vaginae meatum. An his addamus *membranulam* in cavitate uteri *porosam*, *nerveam* a Cl. Morgagnio † visam, in virginibus parvam,

† Morgagn. Advers. I. tab. 3.



parvam, et in puerperis minime notandam †, qualis Winsloius ‡ etiam celebrer se conspexisse affirmat ?

## X.

*Nervi* uteri atque ejus appendicum, a plexu mesocolico ossis sacri, et intercostalibus, exoriuntur.

## XI.

*Vasa lymphatica*, licet ab anatomicis antiquis utero humana omnino defuisse rata, attamen a neotericis quibusdam § visa sunt; praesertim in gravidis, quam Hallerus de his ex toto filet. In uteri superficiem externam, et cervici propius, prae aliis ejus partibus, scatent, et sensim in ramificationes ampliores abeuntia, sicuti alioquin, tandem in chyli receptaculum, innumeris obrepentia flexionibus, sese exinanunt.

## XII.

† Morgagn. *Advers.* IV, p. 47.

‡ *Exposit.* Anatom. p. 574.

§ Morgagn. &c.

## XII.

*Arteriae* quae utero famulantur, sunt: (a.) *Spermaticae*, quae, ut in viris, quatuor sunt; in his autem multum inter sexus discrepat, nempe, foeminis curtiores sunt †; arteria meandris atque convolutionibus spiffis, fecus ac in viris, ab aorta descendit, usquedum in duos dividitur ramos, quorum *gracilior* in ovarium dispenditur; *major* in tres alios abit, horum *primus* in uterum, *secundus* in vaginam, atque *tertius* supra ligamenta tubasque Fallopianas consperguntur. (b.) Maximae uteri arteriae ab hypogastricis ‡, sive ab iliacis *internis* §, oboriuntur: Forsitan ramos accipiat pauculos interdum ab *externis* etiam ||. (c.) Quaedam subinde ab haemorrhoidalibus externis ¶ et mediis †† competit; quae omnes porro anastomoses millenas quaquaversus pulcherrimas habent.

## XIII.

† Keill.

‡ Heister. compend. Anatom.

§ Cheselden.

|| Vaa Swieten de Morb. Virg. comment.

¶ Heister.

†† Haller, P. Lin.

## XIII.

Quoad *sinus*, a quibusdam anatomicis † inter vascula uterina false cerni credita, quum tales Hallerus, Keill, Heisterus, turbaque auctorum optimorum conferta, neutiquam agnoscunt, abs recto tramite memet prorsus aberrasse crederem, si fidem opinioni tali adhibere mallet; eo plus quoque a me abhorret sententia, quia ex toto eam respuere Cl. Monroium ‡ audivi, affirmantem se nunquam receptacula talia inter uteri vascula reperiri posse, etsi in extispiciis gravidarum multum incubuit: Veruntamen sub iudice lis est, ambagibus adeo circumcirca gyranibus, ut plurimum interea naturae simplicitas casta, minime uti solet; potius ergo vasorum *amplificationes*, ineunte graviditate, quam *sinus*, nuncupentur cum Heister §.

## XIV.

*Venae* ab arteriis communicantibus cognomina sua sortiuntur; atque in hoc locorum, valvularum expertes sunt,

† Morgagn.

‡ Monroii Clar. Praelect. Anatom.

§ Compend. Anatom.

sunt, si pauculas in spermaticis excipias; longe aliter ac in vasculis caeteris sanguiferis, horizonti perpendicularibus, res se habet, quae valvulis universi instruntur.

## XV.

*Vasa sanguifera cuncta* cursum in utero obtinent circumflexum tortuosumque (XII.); communicationibus mutuis inter sese scatent, et undequaque in uteri ac vaginae cavum decurrentia spectant, mensium exclusioni inservientia, et foetus generationi atque incremento eleganter aequae ac mirifice instructa.

## XVI.

Astrucius †, cum non posset sibi alias phaenomena mensium conciliare, tandem, in *venarum appendicibus caecalibus* suis, facilem se invenisse solutionem opinatus est, fuseque ad hanc hypothesein stabiliendam scribendo nititur. Cum autem, in virginibus, haud conspectui obvias, anatomici cultro solertissimi reddi unquam

† Malad. des Femmes.

quam posse fateatur; atque in gravidis partu prope- modo correptis, non nisi diligentia summa et labore eas detegendas cedat; non possum quin conjicere fallaciam aliquam ei illuisse. Porro, siquidem in utero tales profecto extitissent *appendices*, mirandum est auc- tores fere omnes recentiores, qui anatomia colenda navarunt operam, tales vel silentio alto praeteriisse, vel ex toto abnegavisse. Vix iis omnibus prorsus latuisset vasculorum haecce series nova, si in viscere isto, qua- liscunque sit, revera locum habuisset.

## XVII.

Quandoquidem parum in votis fuit variaz uteri appendices, scilicet, ovaria, tubas Fallopianas, &c. depingere, nec vaginae partiumque externarum struc- turam exponere, de iis ex toto silere statui; tum quod ad argumentum nostrum dilucidandum minime con- ferrent, quum ob otii inopiam atque suppellectilem multifariam, quam in hoc opusculo tractandam prae- video; ideoque omne abs re, de qua nunc agitur, alienum, sive sermonem nostrum parum argute spec- tans, sedulo praecavere oportet.

*De Mensium Origine Legibusque.*

## XVIII.

Cum sexus sequioris fabrica, et corporis universa compages, mollior, laxior, atque debilior sit, quam virorum, agmini morborum confertiori eas exinde procliviores futuras, liquido constabit.

## XIX.

Hicce quinetiam earum corporis status peculiaris maxima noxis fautrix est, quas aberrationes nonnullae † vel “in exuperatione vel defectu in catameniorum profluvio,” pro causis remotis, utplurimum, incusare solent; de phaenomenis legibusque horum ergo nos agere imprimis aequum est.

## XX.

*Menses, fluxus menstruus, catamenia, menstrua, sive purgatio menstrua,* ut magis veteribus placuit, ab eorum quamplurimis in artis medicae diluculo primo, nil aliud  
 esse

† Hippocr. Aphor. 57. § 5.

esse inepte credebatur †, quam *noxii* cujusdam et *venenosi* excretio e corpore muliebri; ob symptomata gravia praegressa, et interdum ob sanguinis ipsius effusi colorem; quem discrimen aliquod inter et sanguinem aliunde recenter elicited, ab iis non potuit non cerni; quando sanguinem ex utero distillantem, propter ejus aliquamdiu in ista cavea remoram, colorem obscurius rubentem adipisci par fuit. Sed hypothesein talem insulsam me silentio praetermittere melius esse duco, quam serio eam refellere curare, cum neutiquam operae pretium esset. FLORES pariter appellata sunt menstrua, quia *fructificationi* maturas, quando progerminant, virgines esse monent.

## XXI.

Multiplices hucusque fuerunt auctorum sententiae, quas ad fluxus hujusce originem arte investigandam, ejusque signa exponenda, per diuturnam saeculorum revolutionem, in mediam lucem proferre navarunt operam. Harum vero paucae tantummodo, eaeque veri-

† Plin. Albert. Magn. &c.

verisimiliores, sub recensione mea impraesentiarum in proclivi prostant.

## XXII.

Erasistratus † primus fluxum huncce *Lunae* ab imperio ex toto dominari, opinionem instabilem moliri conatus est. Meadius ‡ etiam celeb. nititur pro viribus sub eodem vexillo, vim *fermentorum* simul incufans. Hae vero nequaquam pro causis efficientibus utrobique habendae sunt. Quemadmodum enim excretio haecce foeminarum unicuiquam evenit, “ tam in “ apogaeo quem in perigaeo §,” liquet nos alias oportere vestigia quaerere certiora.

## XXIII.

Nec est quod apud fermentum quodvis ponamus, ut nonnulli ¶ ; talis enim sententia nec argumentis validis nititur, neque aliquid est fluidi secreti, quod ab  
anato-

† Aesclepiades ut alii volunt.

‡ De Imper. Sol. et Lunae.

§ Haller. Prim. Lin. 356.

¶ Mead, Pitcairn, &c.



anatomicis versutissimis reperiri possit, in cadavere muliebri, unde pendere videretur fermentum hocce fictum.

## XXIV.

Quibusdam porro, magis arrisit in *liquore aliquo stimulante et acri* in sinum muliebrum *secreto*, mensium causam instituere primariam; eo plus huic sermoni innixis, cum effusionis speciem talis in quadrupedis, ad oestri venerei annui ingressum, haud insolito invenissent, et in apricum tulissent. Sed minime confert hoc exemplum ad eorum ideam, velut ac naturae et veritati consentaneam, comprobendam; tum quia, neque sub tempus menstruale, illas magis falaces evadere, ab iis ipsis cedatur, sed potius conjugialem refugisse consuetudinem, et maritorum amplexus aegre tulisse, feruntur; quum, propterea quod inter auctorum celebrium, qui sententiam respuerunt, turbam, Hallerus rem se ita habere prorsus abnegat: “ubi,” ut suis sermonibus utar, “omnia blanda et mucosa sunt †.”

## XXV.

† Haller. Prim. Lin. 856.

## XXV.

Nonnulli insuper, a principiis mechanicis ratiocinantes \*, nodum solvere Gordianum incaustum aggressi sunt, et plethoram qualemcunque, neutiquam in mensibus educendis, opitulari volunt. Corpus humanum veluti hydraulicorum seriem intuentes, et horum legibus id obtemperare solummodo rati, consuetudinis potentia inexplicabili, vitaeque ipsius viribus miris occultis spretis; sed in hancce opinionem, utpote ingeniosam, perpauca inierunt physiologi, et fatum idem pariter cum supradictis sortita est.

## XXVI.

Diu inter medicos denique et acriter disceptatum fuit, num a *plethora generali* corporis †, vel uteri ‡ ipsius, menses suffulti essent.

## XXVII.

Fautores sententiae plethorae universae corporis, affirmant mensium excretionem exinde pendere par esse;

\* Doctor Simpson.

† Friend Emmenolog.

‡ Astruc. Mal. des Femmes.

} Illustres hi rem praecipue versasse videntur in ambas argumenti sententias.

esse; quia, virginibus emanatione vel obstructione laborantibus, sanguinis detractio, vel epistaxeos eruptio spontanea, haud raro sexus symptomata molesta sublevant; et quemadmodum gravidis lactantibusque deesse solet fluxus iste omnino: Prioribus etenim ad foetus in utero nutrimentum omnis tendit corporis superfluous sanguis; his autem evanescit sub lactis forma, ut a mammis hausta victum concoctionis et assimilationis facilem propagini praebeat tenellae, unde accrementum celerius capeffat. Hisce aphorismum referas Hippocratis †, ubi gnaviter posuit, “Mulieris  
 “menstrua si cohibere velis, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone;” vimque derivationis Halleri passim.

## XXVIII.

Qui, e contra, ideam plethorae in hoc viscere solummodo existentis, amplexi sunt, argumentis potissimum hisce incumbunt; scilicet, mulieribus quibusdam morte subita correptis, vel capite damnatis, cum ad eruptionis menstruae punctum e medio sublatae

† Hippocr. Aphor. 50.

latae fuerint, uteri intumescencia (et vaginae meatus interdum) et sanguinis in eo congestio larga, non tantum facillime cerni possint, sed ab imis ejusdem vasculis, minimaque eorundem serie quinetiam †, guttulas sanguineas manu exprimere licebat.

In cacochymicis, pallidis, et marcidis, ubi plethora totius corporis ne quidem suspicaretur, fluxus menstruus nihilominus supervenire, tanquam robustioribus sanissimisque perstat; neque venaesectio, nisi rarissime, terminum menstruum, ultra stadium solitum insequens, differre potest, sicut evenire opus esset, si rationem plethorae totius corporis solam inire vellemus.

## XXIX.

In calle inter sermones ambos hofce medio, quomodo-  
docunque magnopere inter sese discrepare videantur,  
vestigia premere tutius et vero propius esse opinor; at-  
que minime in dubio pectora nostra labant, quin  
utrumque cum alterutro invicem facile ita conciliari  
possint.

## XXX.

† Mauriceau, Littre, Morgagni, Spigelius, Highmore, Winslow, &c.

## XXX.

Eo tempore, quando excreta haud amplius pro ingestorum ratione temperantur, aequilibrum sui iacturam facit corpus, plethoraeque gignitur universalis: Cum enim neque excretio per cutem, nec lotium ad hoc intervallum augeantur (uti Viris ad plethoram amovendam subinde evenire a claris quibusdam † dicitur,) nec alvum solito frequentius deponere foeminae assuescunt; neu moderari possit alioquin sanguinis et humorum copia haec refluat, ubertim efformata et assimilata: Exinde fat liquebit, naturam oportere iter aliquidpiam antea impervium periclitari, ut farcinam adeo sibi molestam quoquomodo deponat. Itidemque jampridem affirmavit Aristoteles ‡, scilicet, “Sanguinis omnem partem superfluum in purgationem menstruam abire.”

## XXXI.

Plethorae demum exitui faciliori istius, uteri vascula multo citius, quam caeteroquin per corpus muliebre  
D cedunt,

† Sanctor. Keill, &c.

‡ Aristot. de hist. Animal. Lib. 7. cap. 3.

cedunt, atque favent, quia non solum resistantia venarum major est, quam quod a sanguinis arterialis, citato cursu et impetu, facile superari et referari queat, uterique laxa compages, et apta distendi, parum obstat quin congestio, eruptioque, aut error loci fiat; sed foeminarum incessus arrectus etiam mechanice ad menses exterminandas multum confert; quemadmodum mulieri soli † animalium proprius dicatur lapsus periodicus talis, cercopithecorum genus si excipias ‡, in quo pro comperto habemus, ejus vestigia haud insolenter ab anatomicis inventa fuisse; nimirum, quippe in obeundo sese crebro sursum arrigere gaudent; unde determinatio forsan efficiatur talis, pariter ac apud foeminas.

## XXXII.

Ita ergo statuimus, plethoram, tam corporis totius, quam organi ipsius, in mensibus educendis sibi invicem opitulandas; utraque ab inaequalitate inter ingesta atque excreta scaturiens, unde (XXX.) sanguinis accumulatio

† Ut Plin. "Solum animal menstruale mulier."

‡ Hom. Princip. Medicin. p. 302. Astruc. Malad. des Femmes.

latio infolita et praeter naturam, et aequilibrium dis-  
perditum. Nunc facile conjiciendum erit, vasorum  
hactenus exhalantium dilatationem (quae semper ob-  
tinet ad amissim pro ratione data inter sanguinis co-  
piam et impetum, atque uteri resistentiam) globulo-  
rum rubrorum tandem ea capacia reddituram, adeo  
ut cum ultra vim suam contractionis repleta sint, er-  
ror loci verus extemplo eveniat, et, permeatis horum  
luminibus, juxta sanitatis normam depleantur. Cur  
autem, finito profluvio, dispendium tam cito et ac-  
curate restauretur, et iterum atque iterum solerti  
cura redeant menses, haud aliter explicari posse duco,  
quam ex consuetudinis viribus, tanquam naturae ip-  
sius lege communi recondita, abs rerum primordio  
designatis, per annorum seriem finitam reversuris,  
usquedum ad senii *ne plus ultra* perventum est.

## XXXIII.

A supra positis prorsus constat postremo, mensium  
causam proximam cum haemorrhagiae generalis pa-  
thologia Culleniana † sat concinne quadrare, et exinde  
omnia fere symptomata ejus expromi posse.

De

† Cullen. clar. "First Lines," 576.

*De Signorum Serie Fluxus Menstrui.*

## XXXIV.

Teneram jam ad Ἀκμῆν suam provec̄tam virginem, plurimis edocet documentis natura: Hebescunt oculi, insolito suffusi nescio quali languore; livent et quasi excavantur palpebrarum orbes; doloribus contristatur gravantibus, urentibus, circumcirca lumborum regionem. Adfunt etiam lassitudo, aliquando cum artuum extensione et oscitatione comitata, anorexia, pustulae cutaneae, et cephalalgia cum febricula, praecurrente quinetiam plerumque leucorrhoea †; mucus enim copiosus, calidus, primum effluit, dein serum rubellum, denique sanguinis ipsius rutili redundantia in corporis libramen plus justo ubera.

## XXXV.

Hisce gressibus incedens puellam supervenit; nec amplius illi adest vegetus roseusque genarum color,  
suavisque

† Haller, Prim. Lin. 559.



suavisque spiritus oris ; vultus pallet, marcescit, quasi plumbeus subflavusque squalet ; indices, undequaque mentiri nescii, commutationis repentinae quae nuper invasit.

## XXXVI.

Per dies quamplurimum emanare tres perseverat fluxus menstruus ; cum autem ultra sextum tendit, in *morbidam* deinceps perrexisse ab auctoribus dicitur effusio. Quamprimum vero aestus fluxit ille purpureus, symptomata haecce molesta levantur, atque evanescent omnia ; mammarum fororiantium venustae orbes intumescere incipiunt ; color in faciem redit, et ori gratus ille decor quem exuerat omnis ; lanugine tenella sua obvelat arcana natura ; sic demum veluti furculus e stipite, omnium evolutione et incremento partium, pullulat puellae forma, et se ad suae imaginis reproductionem maturam devenisse, indicia haud subdola praebet.

## XXXVII.

Ita fit ergo haecce in virginis penetralibus imis commutatio mystica, quando initium ceperit eluvio  
haec

haec periodica; deinde ad mensis lunaris (unde nomen) terminum recursura, donec a naturae legibus ad annos provectiores diutius excerni recuset.

## XXXVIII.

In regionibus Septentrionalibus, multo tardius quam in Australibus vel Orientalibus, foeminas adoritur; atque eo citius plerumque, quo lautior atque uberior fuerit victus. Apud nos vix ad annos tredecim vel quatuordecim puellae isto carere profluvio solent; et raro ultra quadraginta novem annorum stadium mulieribus perstat; plurimis equidem ad quadraginta quinque decedere solet hospes cruentus: Dum, in India Orientali, adeo praecoces sunt, ut † parturiunt puellae ad annos novem; hisce contra Laponicae ‡ saltem duplo tardiores puerperae.

## XXXIX.

Non desunt exempla foeminarum, quae saepius bis in mense, vel saltem ter in mensibus duobus, fluxum  
per-

† Van Swieten comment. de Morb. Virg.

‡ Linnæi Flor. Lapon.

perpeſſae ſunt, ſine ullo incommodo. Hujusmodi autem exempla rariora abs norma naturae periodica nequaquam ideo detraxiſſe autumentur. Foeminae etenim, quibus ingreſſus menſtruus vel omnino deficit, vel raro et ad intervalla incerta recurrere ſolet, *ſeriles* maxima ex parte ſunt. Bene igitur dixit Aſtrucius †, “ Qui ne fleur pas, ne graine pas.”

## XL.

Quoniam praeterea, ut ſupra poſuimus (XXIV. XXXII.), tantummodo mulieres conceptui maturas invadit, ceſſatque proſus in provectioribus, cum haud amplius ad functionem iſtam valeant ; in puerperis quinetiam lochia primo imminui cernimus, deinde ſenſim deficere, tandemque penitus evaneſcere per translationem in mammas (XXVII.) ; quanto enim turgent eae cum lacte, tanto ſanguinis ipſius vis minor aliunde ſtillat : Ab hiſce omnibus idcirco ſimul acceptis, ſatis luculenter porro conſtabit, et ſanitatem et foecunditatem mulierum pendere a debito men-

† Malad. des Femmes.

menſium fluxu ; unde libramen aequum et juxta naturam corpori fauſte ſeruetur.

## XLI.

Multum diſſident auctores quod ad copiam ſanguinis ſingulis vicibus excreti. Nonnulli ad heminas duas Atticas †, (ſcilicet, circiter uncias ſedecim) collocarunt ; quidam ab unciis octo ſaltem ‡ ad ſedecim ; aliqui uncias ſex vel octo §, quamplurimum excretas eſſe volunt : Alii affirmant ¶ ſex, ſeptem, decemve ſanguinis uncias plerumque expurgari. Fateri autem oportet, ſententiae cujuſlibet horum memet adnectere neutiquam vellem ; potius me conſentaneum agnoſco cum ill. De Haen, qui experimentis multis vaſtris et verſutis, pro comperto habuit atque claro evicit ¶¶, ſanguinis ad ſingulas vices effuſi menſuram nequaquam uncias tres, quatuor, vel quinque exſuperare poſſe, utplurimum ; rarius ad librae ſemiſſam exurgentem ;

† Hippocr. de Mulier. Morb.

‡ Aſtruc. Malad. des Femmes.

§ Haller. Prim Lin. 86r.

¶ Hom. Princ. Med.

¶¶ De Haen, Rat. Med.

gentem ; perpaucae (uti affirmat) uncias decem excernere solent, nisi uterus aliqua ex parte minime sanus evaserit; nec deest mihi praeterea in hac sententia fulcienda auctoritatis clarae copia summa.\*

Nunc demum omnibus quae ad argumentum nostrum accessaria credidimus praemissis, opusculi partem hancce ad finem usque perduximus, explicatione signorum physiologica, quam potuimus concinna et luculenta habita; porro, ut pensum limate exequamur reliquum, de morbis exinde oriundis agere ex templo nos oportet.

\* \* \* \* \*

## XLII.

Eheu ! quam sexus piget tenerioris, quem aspera fata premunt, forsque acerba ! Pignoris hujus optimi coelestis erga hominem gratiae, nati in ejus solatium, per vitae tessellatae curas aerumnosas, ad solli-

E citudines

\* B. Exton, Van Swieten, &c.

citudines atras demulcendas, et frontis rugas illecebris blandis amoris explicandas ! Praeter morbos quibus una cum viris infestantur mulieres, ab altera (scilicet *propriorum*) serie, undequaque circumseffae multum perpeti solent ; unde saepe saepius gelidae succumbere libitinae praecoces coguntur. Quale non ideo merent a nobis praesidium, et quali non cura, studioque diligenti, earum salutem profequi nos oportet ! In levamen tutelamque ipsarum operam enixe pro viribus demus, succurrere festinemus ; medicamina, qualiacunque sint, quae naturae benignae manus nobis protendit, consilio sanitatis earum tuendae vel restaurandae, aegris et languentibus commode adhibere discamus, ut fauste secundum vota abeant eorum effectus, munereque ita supremo confortium erga nostrum dilectum auspicato perfungamur.

## XLIII.

In hoc quo melius nitamur, imprimis in animo fuit, morbos foeminarum in genere in duas dividere classes, secundum Cl. Van Doeveren † methodum :

*Primam*

† Van Doeveren de Cognosc. Mulier. Morb.

*Primam* complectens *universales vel communes*, quibus quamvis similiter alter est obnoxius sexus, attamen procliviores semper esse mulieres ex earum constitutione singulari, et causis caeteris in (XVIII. XIX. XXX. XXXII.) antea enumeratis, satis liquebit ; et *classem secundam* sistentem *particulares vel proprios*. Hujus ergo clari vestigia premens, investigationem nostram pathologicam praxeosque ambitum, morbi *particularibus* quibusdam, nempe iis *virginibus propriis*, accommodare, atque omnino relegare, decrevi : In hoc perficiendo quinetiam, conjeci potius in proposito fore naturae ordinem insequi, quam caeteroquin citra methodum morborum feriem aggredi.

*De Chlorosi seu Amenorrhoea.*

XLIV.

Cito ac mutationem inivit singularem pubertatis corpus virgineum, conditio corporis mobilior inducitur, et sanguis refluus, nisi vires naturae eum rite expulerint, continuo “ sexcentorum sit sexui irrita-  
“ mentum malorum †.”

XLV.

† Hippocr.

## XLV.

*Causae remotae*, quae ad morbum huncce ciendum conferunt, infrequentes sunt :

1. *Æquilibrîi corporis jactura*, vel a plenitudine generali vel partis singularis, vel ab utraque orta ; quarum illa extemplo graves edit affectus per corpus univsum ; hæc vero tardius, in uterum ipsum potius et primario, malignas suas exercens dotes (XXX.); plethoræ hujus resolutioni obstant ;

α. *Atresia sive imperforatio membranae Hymenis.*

β. *Nimis arctus sanguini exitus, vel ex nimia cervicis uteri seu vaginae angustia, vel ab earundem coalescentia.*

γ. *Vasculorum uteri contractio spasmodica.*

2. *Cacochymia leucophlegmatica*, ubi cordis atque arteriarum vires adeo imminutæ sunt, et vis musculorum fracta, actioque læsa, ut ne quidem amplius (utpote caeteræ circuitus potestates adjuvent) valeant ad fluida iis contenta, per vasculorum seriem extremam, transmittenda, usquedum ad nîsus concitatioris atque firmiores quodammodo cieantur ; et rem ita se prorsus habere, medicamentorum effectus

indi-



indicare videntur; remediorum enim tonicorum et stimulantium usum effectus felicissimos edere, nullo non medico notum.

3. Arteriarum minutarum uteri talis rigiditas, ut ne quidem sanguinis influxui, quando profluvium incipere vel redire debet, facile cedant; unde vel parcius effundant, vel diutius retardent, vel omnino emittere recusent. Hinc *stadia* morbi ejusdem *tria* sunt, interdum ab auctoribus pro morbis diversis immerito habita, *dysmenorrhoea*; *chlorosis*, seu *emansio mensium*; et *amenorrhoea*, sive eorundem *suppressio*.

4. Annon et incusare liceat aliquando *humorum vitia*? Sanguinis crasin viscidiorum chloroticis inesse, sanguinis detractio subinde certissime suadet; et symptomata omnia, post malaciam et picam in pejus declinare pro certo novimus. Nec est unde succi blandi et nutritii efformari possunt, ab ingestorum genere pravo et acri, puta, fructibus immaturis, alumine, creta, atque fordibus his omnibus, tam avidè quaesitis, tam jucunde depastis, quales nimirum fontes causasque cacochylia † agnoscit.

5. Mentis affectiones quaedam deprimentes, veluti metus, tristitia, &c.

6. Fri-

† Gaub. Patholog. 824.

6. Frigus subitum vel intempestive corpori admodum.

7. Astringentium abusus.

8. Morbi praegressi; atque omne demum unde corporis robur laedatur, ipsumque solvatur et laedatur.

### XLVI.

*Historia.* Cum ad annos pubertatis proventa est virgo, symptomata mensium, qualia depinximus (XXXIV. XXXV.) sibi invicem pedissequa, in plethorae resolutionem conamina faciunt salubria; quibus liquidem contingat, pravus corporis habitus, (XLV.) morbida exinde effluere consequentia, in ratione insequente plerumque solet.

Escae naturalis fastidium et nausea, aliquando, cum vomitione; caeteraque functionum ventriculi symptomata laesarum adsunt, et gradatim crescunt. Ructus acidi, cardialgia, flatus, borborygmi, dyspepsia et gastrodynia; deinde orthopnoea, cordis palpitatione, caeteraque hysteriae affectionis signa, aegram vexant; asthenia universalis instat; venae sanguine minus plenae esse videntur. Pulsus exigui et citi  
febri-

febriculam monent ; lingua fordibus albidis obducitur, et aliquid ingrati fentitur in ore faporis.

Urina ad morbi exordium pallet et limpida eft, morbo ingravefcente autem, in obfcure-rubram atque turbidam abit.

Alvus raro fecundum naturam fe habet ; interdum enim dejectiones immodicae corporis vires difperdunt ; ut plurimum vero morbus fecum trahit adftrictionem parum fauftam : Excretorum etenim retentio novum ciet in corpore hoftem.

Hifce, praeter fymptomata fupra memorata, (XXXIV. XXXV.) gradibus incedit amenorrhoea, donec leucophlegmafia, hydrops, atrophia, tabes vel phthifis pulmonalis, habitum univerfum vitiarint ; vires corporis radicitus deleverint, penitusque de aegrotante actum fuerit.

#### XLVII.

*Charaēter noſologicus.* Cullenus cl. † poſtquam *chloroſin* ad claſſem ejus ſecundam (Neuroſes), ordinem ſecundam

† *Synopſ. Noſolog. Methodic.*

secundam (Adynamiae), atque genus XLV. retulit, definitionem hancce proponit : “ Dyspepsia vel rei  
 “ non esculentae desiderium ; cutis pallor et deco-  
 “ loratio, venae minus plenae ; corporis tumor mol-  
 “ lis ; asthenia ; palpitatio ; menstruorum saepe *re-*  
 “ *tentio.*”

*Amenorrhoeam* ponit sub eadem classe, ordine au-  
 tem alia, quarta scilicet, (Epischeses), et genere  
 CIX. hujus est character, “ Menstruorum *suppressio.*”

Haud est quod horum alicuivis redarguere possim ;  
 nihilofecius tuta forsan mihi dabitur licentia iterum  
 statuere, quod morbi ejusdem stadia varia tantummodo  
 praestant (a causis XLV. utpote crebro aborta), et  
 utriusque porro symptomata multa omni ex parte simi-  
 lia sunt ; etsi nosologiae leges ambos sub ordines diver-  
 sas collocare requisiverint.

### XLVIII.

*Causae proximae sunt,*

1. Uteri vasculorum extremorum spasmus sive rigi-  
 ditas nimia.

2. Atonia

2. Atonia atque debilitas corporis universi, unde talis in fibris moventibus inopia virium atque arteriis, ut ne quidem harum actio atque cordis, resistentiam venarum superare valeat.

3. Vitia uteri ipsius (XLV. 1. a.) ut Hymenis imperforatio, &c.

## XLIX.

*Diagnoseos* vix opus est; morbus enim nullus est, qui, si symptomatum successione rite consulamus atque notemus, Amenorrhoeam refert; cavendum est interdum autem, ne fallamur primis signis conceptus, quae pro Amenorrhoeae symptomatibus aliquando sumuntur.

Medicamenta ergo, emmenagoga dicta, nunquam non manu cautissima, curaque summa, suspectis adhibendae sunt.

## L.

*Prognosis.* Si neque a labe congenita, nec vitio organi ipsius (XLV.), affectio haecce ortum duxerit, si

F

nondum

nondum ad stadia ejus provectiora festinaverit, neu symptomata in pejus omnino declinaverint, praefagium plerumque tutum, bonum. Sed, quo longius permanferit morbus, quo debilior atque annosior fuerit aegra, eo plus timendum, eo minor in medicina spes.

*Reductio mensum* semper medico in prospectu esse, et huc conamina ejus omnia spectare debent. Consequentia enim, hisce reducibus, semper felicissima; omne exinde grave signum evanescit, et rediviva e toro exsilit puella, quam fata jam soluturam suprema fere dixeris.

## LI.

*Consilia medendi.* Causae quemadmodum Amenorrhoeae complures sunt, et multum inter se discrepantes; idcirco in ea tractanda discrimen maximum faciendum, atque origo sedulo respicienda.

In tria infrequentia apte redigi posse videntur consilia.

1. Debilitatem tum ventriculi, quum corporis reliqui, amovere. Hae etenim morbi hujusce faatrices praecipuae therapiae subsidia prima postulant.

2. Vas-

2. Vasculorum uteri spasmodicam solvere constrictionem; vel perparcam difficilemque mensium effusionem, (ut in dysmenorrhoea) augere.

3. Atresiae vel vitio partium cuilibet obviam ire, quodcumque res explorata testatur morbum ab isto fonte scaturire.

## LII.

Ad primum consilium perficiendum, *tonicorum* et *stimulantium* genus multiplex magnopere prodesse, pro comperto habemus.

a. Exercitatio omnis, praesertim equitatio et navigatio.

b. Balneum frigidum.

c. Ictus electricus.

d. Cortex Peruvianus.

e. Vinum.

f. Rubia tinctorum †.

g. Tinct. melampodii ‡.

h. Tinct.

† Vires medicamenti hujus in mensibus educendis admodum in praelectionibus suis laudat Hom. noster illustr.

‡ Mead. magni habuit hoc remedium; id ipse non sine fructu datum novi.

h. Tinct. cantharidum.

i. Diaeta eupepta.

k. Ferri atque chalybis praeparationes ;

*Pharmaceuticae*, ut

Flores, et sal martis, vinum chalybeat. &c. ; vel,

*Naturales* ; ut

Aquae minerales, Pyrm. Spadan. &c.

l. Ligatura † vel arteriae Iliacae compressio mechanica.

m. Nuptiae.

Alia sunt etiam remedia compluria, ab auctoribus commendata, uti marrubium, elixir aloes, mercurialia, antimonialia, &c. quibus subinde recurrere cuivis, secundum vota sua, liceat, et pericula tuto faciat, siquidem caetera irrita fuisse videntur.

### LIII.

Ut consilium exsequamur secundum, antispasmodicorum atque sedantium agmen nobis prostat ; horum usitatiora sunt,

a. San-

† Edinb. Med. Essays and Observations.



- a. Sanguinis detractio.
- b. Pediluvium.
- c. Fetus tepidi regioni hypogastricae applicati.
- d. Cathartica lenia ; uti decoct. tam. cum fenn. &c.
- e. Haustus anodynii cum Laud. L. et
- f. Clysmata opiata. †
- g. Camphora et moschus.
- h. Formulae variae pil. foetid. e gum. galban. fagapen. assafoetida, &c.
- i. Electricitas, aequae ac in prima indicatione curativa, hic etiam valde prodesse solet ; iſtibus modicis et raris autem usurpari debet.

Remedia haecce omnia eo plus auxilii secum adportatura promittunt, quo propius opes nostrae et cura ad mensium periodum solitam impensae fuerint, scilicet, quum nifus haemorrhagicus † instet : Quippe frustra, durantibus mensium intervallis, saepe numero medicinae opibus recurritur.

## LIV.

† Ex horum apud Nosocom. Regal. Edinens. usu, optimos profuisse effectus, plus semel vidi.

‡ Cullen. First Lines, 878.

## LIV.

Postremo, tertium consilium medendi hoc fere unico cardine versatur, scilicet, sanguinis in uteri cavea remoram tollere; membranam Hymenis, hujus exitui obstantem, cultri dextra incisione delendo, vel perviam reddendo.

Deinde, operatione facta, ad corporis vires restaurandas, sanitatemque confirmandam, tonica cuncta juvant, et apprime utilia sunt.

Haecenus de “mensium aberrationibus in defectu,” (XIX.) nunc horum circa “excessum” pauca loquamur.

## LV.

*De Menorrhagia.*

*Causae Remotae* morbi hujusce sunt :

1. Mala uteri vasculorum conformatio congenita.
2. Omnia quae ad plethoram in corpore gignendam, vel augendam, faciunt, qualia,

α. Profluvii cujusdam soliti suppressio.

β. Diaeta lauta et nutriens citra exercitationem modicam, ad libramen vasorum sanguiferorum servandum; unde (XXX.) ingestorum et excretorum ratio neutiquam sanitatis normae obtemperare possit.

γ Prava sanguinem saepe mittendi consuetudo.

δ. Calor nimius, praesertim suppedaneus; unde apud gentes, quibus in usu hypocausta sunt, magis infestae sunt mensium effusiones immodicae.

3. Quaecunque sanguinis motum percitant, et uberiorem vasculis uteri determinationem efficiunt; uti

α. Cibi stimulant, saliti, aromatibus conditi, &c.

β. Potio larga, vinosa, spirituoza, vel fermentata.

γ Nisus violenti vel insoliti; nempe, inter alvum deponendam, oneribus levandis, saltatione, vel a lapsu inopinato, &c.

δ. Exercitatio ad lassitudinem, vel ultra quam par est producta.

ε. Post calorem frigus subitum.

ζ. Animi pathemata vehementiora, ut ira, gaudium intemperatum, &c.

η. Pur-

7. Purgantium drastlicorum atque medicaminum quae menses movent acrium fortiorumque (ut cantharidum, &c.) abusus.

8. Venus nimium culta, forsitan mensibus instantibus.

ι. Morbi praegressi.

4. Quae vires suas in uterum ipsum, vel partes vicinas, exercere solent; uti schirrho, polypi, ulcera ejus carcinomadea, aliaeque hujusmodi affectiones; pessorum acrium usus; quinetiam et stercus induratum.

5. Ea quae debilitatem corporis universam inferunt, qualia

α. Balnei tepidi usus frequentior.

β. Evacuationes per alvum vel cutem fusiores.

γ. Thea, coffaea, potusque omnes aquosi, quos ad horas vesperas ebibere foeminarum mos est.

Hae ergo praecipuae sunt *Menorrhagiae* origines, quae mihi in proclivi prostant; nunc symptomatum successione exponere oportet.

## LVI.

*Historia*, Postquam, ut in (XXXVI.) memoravi, profluvium ultra diem sextum permanferit, morbidum habetur; eo magis etiam quo ingravescere observantur astheniae signa. Interdum autem, sanguinis effusio violenta intra spatium brevius subito dilabitur, et symptomata superveniunt molesta, quae sicut trans metam jaculatos esse menses commonstrant, medici maximam curam merentur, et summam ejus peritiam ad ea cohibenda evocant.

Sanguis ipse foras ejectus aliquando qualis abs reliqua massa aliunde sumptus videtur; nonnunquam autem coagulorum et quasi thromborum speciem praese fert.

Affectiones quae menses comitantur (XXXIV. XXXV.) graviores tantummodo, menorrhagiam plerumque antecedere solent; praeter has oboriuntur *spasmi* symptomata omnia, ut horripilatio, tremor, caloris animalis imminutio, partium extremarum frigus, color foedus, pallidus, alvus adstricta, urina turbida, parca; hisce insequuntur, anxietas; palpitationes; spiritus anhelus, creber; pedum manuumque

intumescenciae ; dorsi, lumborum, ventris, dolores urentes, acerbi ; syncope, convulsiones ; leucorrhoea haud raro paroxysmos singulos praeunte et claudente : Ventriculi functionibus laesis paratur chylus imperfectus, pravus, aegre assimilandus ; (XLV. 4.) unde atrophia, cacochymia, &c. viam ad morbos sequaces, veluti tabem, cachexiam, hydropem, anasarcam, stermentes ; qui, nisi a morbo primario abripiatur aegra, eam tandem e medio tollunt.

## LVII.

*Character nosologicus.* Prae caeteros omnes mihi eminere videtur iste Cl. Cullen \*.

“ Dorsi, lumborum, ventris, parturientium instar,  
 “ dolores ; menstruorum copiosior, vel sanguinis e  
 “ vagina praeter ordinem, effluxus.”

## LVIII.

*Causae proximae* prostant,

I. Con-

\* Synopf. Nosolog.

1. Congestio sanguinis in vasculis uterinis, et eorundem exinde aëlio adaucta.
2. Totius corporis, uteri autem praecipue, debilitas.
3. Vitia uteri ipsius (LV. I. 4.).

## LIX.

*Diagnos* facilis: A mensium enim naturali effluxu, menorrhagia solummodo discriminanda est; et, notis pathognomonicis paucis insequentibus fretus, nemo, me iudice, circa hoc falli poterit. Quando, praeter mensium signa (XXXIV. XXXV.) recensita, partium extremarum frigus et intumescencia, oris pallor foedus cum facie Hippocratica dicta; anxietas major, pulsus citus, parvulus, aegram in pejus diruere monent; praesertim si in syncopen colliabi interdum inceperit, tunc in menorrhagiam defecisse procul dubio habeatur.

Vires autem foeminae nunquam non praecipue respiciendae sunt; ab his etenim arctius perscrutari et dignoscere possumus quantum inter utrasque discrepat affectiones.

## LX.

*Prognosis.* Quando a vitio organico congenito vel acquisito (LV.) originem ceperit morbus, cum temporis spatio brevi sanguifluxus immodicus fuerit, et vires foeminae omnino defecturae videntur, ingens et praeceps periculum instat. Cum autem causae remotae leviores, et morbi ingressus mitiores fuerint, cum sanguinis dispendium, tempore dato, minus fuerit (tametsi ejusdem copia tandem adaequaverit dispendium, quod spatio breviori, maxima incommoda et pericula secum traxisset) meliora praefagiunda : His etenim naturae ipsius vires jacturam cito reficiunt, plusque auxilii admoveri potest effusioni gradariae. Quando etiam signa fluxum praegressa mitigari inceperunt, cum leucorrhoea ante et post effusionem parcius stillat, atque dolores leniri coeperunt, cum remedia adhibita, symptomata quaedam graviora vel emendasse vel sublevasse videntur ; spes nobisatrix optima nunquam non refulgere debet.



## LXI.

*Consilia medendi.* In morbo hocce debellando, therapiae subsidia prima postulare videntur insequentia.

1. Omnia quae ad plethoram gignendam conferunt praecavere.

2. Actionem adauctam vasculorum uteri moderari.

3. Vim sanguinis ab hoc viscere avertere, et in cutem elicere.

4. Tonum systemati toti conciliare, uterique ipsius debilitati quadantenus occurrere.

## LXII.

Ad consilium primum summopere valent,

$\alpha$ . Coelum frigidius.

$\beta$ . Diaeta parca.

$\gamma$ . Cubilia duriora, cum stragulis paucis superinjectis.

$\delta$ . *Excreta* revocare suppressa

*Naturalia.*

$\alpha\alpha$ . Cutis — Diaphoreticis.

$\beta\beta$ . Alvi — { Catharticis et  
Clysmatibus.

$\gamma\gamma$ . Renum

$\gamma\gamma$ . Renum ——— { Diureticis refrigeranti-  
bus.

*Praeter Naturam.*

$\alpha\alpha$ . Serofa ——— { Setaceis et  
Fontanellis.

### LXIII.

Ut fecundum exsequamur consilium prostant,

$\alpha$ . Corporis requies.

$\beta$ . Sanguinis detractio.

$\gamma$ . Potus aciduli, ex aqua gelida, cum

1.  $\alpha\alpha$ . Limonum et aurantiorum succ.

$\beta\beta$ . Spirit. vitriol. ten.

$\gamma\gamma$ . Cremor. Tart. Aceto, &c.

$\alpha$ . Decoct. fruct. subacid. ut cydonior. pomorum, &c.

$\delta$ . Pediluvium frigidum.

$\epsilon$ . Calorem cubiculi rite moderari; atque stimulantia omnia externa, velociorem sanguinis rivum incitantia, declinare; cavendum ergo neutiquam ad aras Hymenis sacrificare, ne cum hostia simul maectetur ipsa sacerdos.

### LXIV.

## LXIV.

Tertium consilium adhibitionem amplectitur,

α. Tartar. emetic. vel solut. antimonial. ad nauseam  
absque vomitione ciendam\*.

β. Pulv. Ipecacuan. &c. ad liberam emesin (vid.  
Ind. 1. δ. αα.)

## LXV.

Ea quae ad consilium conveniunt quartum sunt,

α. Tinctur. flor. rosar. ad gratum acorem, cum spir.  
vitr. ten. &c. conciliata.

β. Cortex Peruvianus.

γ. Victus nutriens ; parum stimulans vero, et con-  
coctu facilis.

δ. Gelida pubi admota.

αα. Frigida lavatio.

ββ. Imum venter linteis aqua maceratis al-  
gente, subinde renovatis, per aliquod spa-  
tium madidum fervare.

ε. Ad

\* Vires remediorum hujusce ordinis a celeb. B. Robinson, M. D. pulchre adeo indagatas, Cullen. praeclar. (in Praelectionibus suis) propria invenit experientia vera theoria inniti, funditusque eorum fancivit usus.

«. Ad vina generosa meracia (defectu jam aegrotatae spiritu) interdum confugiendum erit.

Denique, aëris temperies reficiens gelidior (LXII. «.), potus aciduli; (LXIII. γ.) sedantia, quae sanguinis plethoram et fluentum minuere et moderari queunt, atque tonica quae tum ad genus nervosum reficiendum, et ad mobilitatem ejus compescendam, quum ad partes solidas omnes firmandas et constringendas valent, in affectus hujus curatione, votis praecipue nostris respondent.

## LXVI.

*De Leucorrhoea, seu Fluore Albo.*

*Causae remotae.* Praeter hasce quas itidem cum Menorrhagia (de quibus satis fufe nuper) agnoscit morbus hic, alteram adhuc incusat, scilicet,

Glandularum uteri mucosarum (VIII.) statum talem morbosum, seu, si malueris, debilitatem, ut excretionem

nem auctam liquoris visceridi ad genitalia lubricanda  
 dati exstillent: Hic etiam non solum a glandulis in  
 uteri cavea positis, sed insuper ex iis in vaginae meatu  
 collocatis, illachrymassæ autumetur.

Quando (ut in diagnosi posthac notandum) talem  
 agnoscit fontem ac supra dictum leucorrhœa, hanc  
 potius causam præbere debilitati generali, symptomati-  
 busque exinde profluxuris, verisimile est, quam  
 deuteropathice, ut sæpius creditur forsan, ei insequi.

## LXVII.

*Historia.* Quandoquidem supra (XXXIV. XXXV.)  
 de mensium profluvio agentes, signa ei antecedentia  
 et insequentia catervatim depingere oportuit; et  
 postmodo (XXXIV.) excretionem diximus hanc ab  
 eadem vasculorum serie ut plurimum fieri ac men-  
 strua ipsa, pauca tantum adjicienda impræsentiarum  
 supersunt.

Cum tanta debilitas ægram invaserit (LV. 4.  
 et 5.) qualis arterias minutas uteri, post sanguinis  
 lapsum periodicum, vi resiliendi sua privare existime-  
 tur, adeo ut pristinum recuperare vigorem neque-

ant, oportet ut fecessio fiat pigra e sanguinis massae partibus tenuioribus ; scilicet, per eluvionis cujus morbidae excessum vel indolem vitiatam (ob remoram in uteri cavea atque vaginae meatu) omnia morbi hujus symptomata exinde profluxura facile originem trahent.

Nunc denuo complures praeter affectus (XXXIV. LVI.) jam recensitos, id quod mihi in hoc locorum adhuc deesset, a celeb. isto naturae affectatore \* exprompsi, et verbis subjungere ipsius fas esse duco, nimirum, quod nil accuratius ipse adjicere potuerim :  
 “ Quod effluit modo album, modo pallidum, flavum,  
 “ viride, aut subnigrum; modo acre et erodens, tetrum  
 “ quandoque et graveolens ; decoloratur facies ; dolet  
 “ spina dorsi ; prosternitur adpetentia ; oculi pedes-  
 “ que intumescunt.”

## LXVIII,

*Character Nosologicus.* Ne tramitem quem olim pressi dereliquisse videar, definitionem morbi curtam atque simplicem a Culleno Clar. traditam mutuare placet :

\* Sydenham. Process. Integr.

placet : “ Menorrhagia ferosa, in non gravidis, sine vitio  
 “ locali.” Cur a sententia nosologorum dissentiam  
 aliorum (quippe, qui semper in mucii veri excretionem  
 praeter naturam aucta, morbum posuerunt,) satis in-  
 telligatur a pathologia supra tradita. Minime gen-  
 tium abnegare animus est quin altera species “ cum  
 “ vitio locali” quasdam, sed longe pauciores, in pejus  
 festinandi pro causa sit.

## LXIX.

*Diagnosis.* Morbus nullus praeter gonorrhoeam  
 leucorrhoeae speciem induere videtur : Ea quae dis-  
 crimen inter utrumque potissimum efficiunt, sunt,

In *Leucorrhoea*, effluxus plus minus a mensium  
 periodo morem gerit; eos enim fluor albus semper  
 praegredi atque stipare animadvertitur, ut olim  
 (XXXVI.) admonuimus : Quo fusius quinetiam men-  
 ses promanfuri sunt, eo abundantius leucorrhoea prae-  
 curret, atque eo longius, his finitis, affatim dilabendo  
 immorabitur.

*Gonorrhoea* contra mensium periodos minime respi-  
 cit, at promanare perstat eadem ratione, tum e mediis  
 tem-

temporibus, quum ante et post excretionis sanguinei aestum solutum; neve spina dorsi molestia afficitur, &c.

*Leucorrhoea*, nisi in stadiis ejus provectioribus, materiem ex flavo viridem, acrem vel exedentem, haud suppeditare solet; neque cum sensu caloris in vaginae aditu, nec pruritus molesti, ut in *Gonorrhoea*, conflictatur aegrotata; nec ardor urinae, quod signum fere pathognomonicum praebet, ut in *hac*, leucorrhoea laborantibus adest.

Quidam volunt tentorium in vaginam rite immissum morbi sedem bene praedicare posse; nam, si pars ejus superior materie inquinetur, uterus in culpa habeatur, si vero inferior, vagina: Displicet mihi autem judicium tale; pathognomonica certiora aliunde scrutanda sunt.

## LXX.

Cum eluvio tempora menstrualia obtemperare non cernitur, atque nullatenus concubitus impurum suspicari possimus (LXIX.) vitia vel in utero ipso, vel in vagina, vituperanda sunt. Si pedetentim irreper-

feric



ferit affectus, habitusque depravatus simul adesse videatur ; si dolores acuti, lancinantes, imum circa venter valetudinariam angant ; si loco ferofi, vel puriformis fluidi, ichor prodeat mali moris, odorem spirans gravem putidum ; non solum glandulas sese male habere suspectas habeamus, sed ulcera etiam magnopere pertimescenda sunt, debilitatisque pedisfequae phalangem signorum hac porta corpori irrupisse jure censeatur.

## LXXII.

*Prognosis.* Quando leucorrhoea junioribus accidit ; cum in stadia ejus pertinaciora nondum processerit ; cum materiae excretae color albus in citrino viridem vel tetrum atque nigricantem vix mutatus fuerit ; cum vires foeminae fere integrae manent ; nec morbus a Menorrhagia gravi vel affectibus uteri ipsius pependit ; tuta, utpote tarda, aegrae speranda morbi terminatio.

Cum autem post sanguifluxum menstrualem praeterlargum, diu et immodice morbidus demittitur imberfluoris, si in universam habitus corporis corruptelam  
 collapsa

collapſa fuerit, atque febricula lenta, hectica, robur corporis collabeſcaverit; cum etiam proluvia tetra gravcolens induſium aegrotantis diu conſpurcare ſolita eſt, praefertim ſi jam conſenuerit foemina; malum eſt.

## LXXIII.

Si mente volvamus conſecutionem parum fauſtam morbi de quo agitur, ſcilicet, qui fruſtratam omnem amoris pharetram reddat inter mariti amplexus, utpote thalamum ipſa genialem conſcendat facibus Cupidinis accenſa nubilis virgo, nemo talem conclamet indignum eſſe attentione noſtra, vel male locatum auctoris laborem inculpabit. Fateri cogitur “ ex fumo dare lucem,” in hoc morbo chronico, ſenullatenus ſpe ſuffulciri; nec rationem medendi tradere, nec remedia commendare, quae ad hoſtem radicatus excindendam vires edant felices, ſi invaluerit morbus. Si in hoc ſtatu ne ſigna in pejus ruant praecavere poſſimus, et ea ſubinde mitiora reddere nobis detur, vix ulterius polliceri audemus. Nec illico abjicienda remedia quorum mentionem facere  
operac

operae pretium habui; potius industriae nostrae calcari sit medicaminum inopia agnota, ut locupletio-rem reddere artem salutiferam conemur, et eam ditare remediis nondum excogitatis inter medicos certamen fiat.

## LXXIV.

*Consilia medendi* in leucorrhoea apte relegantur frequentibus :

1. Debilitati corporis totius obviam ire, atque vires uteri praecipue redintegrare.
2. Glandularum mucosarum uteri atque vaginae statum morbidum in sanum reducere.
3. Vitia omnigena uteri ipsius fugare.

## LXXV.

In horum primum optime conferunt consilium,

*α.* Omnia fere tonica, jam in (LXV.) memorata, liberius adhibita; inter quae multum eminere videtur *balneum frigidum*; exercitatio modica, atque stimulantia cardiaca, ut vinum, &c. multum valent; cum parca manu autem.

*β.* Facultates gummi kino, quippe a claris quibusdam adeo laudatae, non despiciendae. Restrictiva

tia

tia omnia etiam, ut alumen, colcothar vitriol. &c. atque id omne genus tum vegetabilia, quum fossilia, jure pretio habentur.

γ. In Belgia absorbentium invalescit usus hoc in morbo. An acidum in stomacho dyspepticis subigendū, adeoque debilitatis causam unam amovendo, vires tales felices edere possint ?

## LXXVI.

Ut consilium exequamur secundum, profunt Injections restringentes, sedantes, ex Aq. vegeto-min. Goulard.; Sacchar. Saturn. Vitriol. Alb.; omnia denique, quae plumbum vel zincum pro basi eorum vendicant, sub hoc capite collocari debent. Quando in uteri cavea morbus latere autumetur, summopere vereamur, ne liquores in adyta haecce tales injicere prohibeat natura : Semper autem non nisi prudentia summa utendae.

## LXXVII.

Si schirri adsint, eorum quibus possumus modis extirpatio molienda ; si ab ulceribus vel uteri carci-

nomate

nomate affectus pendeant, medicamina alterantia usurpanda, habitusque depravatus summis pro viribus corrigendus.

---

Nunc denique jacta alea, et his qualiacunque sint publici juris factis, almae huic Academiae non prius valedicere possum, quam Professoribus ejus claris gratias cordatas agam, quorum praelectiones me tyronem imperitum elementis medicinae excultae primum auspicato imbuerunt; qui etiam me tandem in Arte Apollinea ad summos feliciter evexerunt honores.

Alii adhuc supersunt, quos, siquidem silentio praeteriissem, me commississe piaculum crederem; et quibus obolum, discessurus alumnus, grati animi indicium persolvere laetor;—scilicet;

Andreae Duncan, M. D. et Joan. Aitken, chirurgo peritiss. non solum ob fructum quem ab eorum praelectionibus practicis conquisivi, sed quia munera mihi plus semel amicorum praestiterunt, atque comitatem in me exercuerunt immeritam, cujus nunquam non memoria assidue fovebo recordationem gratam.

Quid fileam vos, focii ornati ? quorum per annos aliquot in Comitibus confedi, atque aure sitiente disceptationes vestrum de re medica argutas hausi. Testimonia in me a vobis collata semper magni aestimabo, atque honori ducam.

Diu vigeant intra pomaeria hujus Academiae Societates Medicae omnes ; atque earum excultores artem quam profitemur secundo in altius promoveant, in honorem suum atque humani generis commodum !

F I N I S.









